

ПОТІК

природоохоронні території і комунікація

Профінансовано урядом Норвегії та підтримано Світовим фондом охорони природи в рамках проекту «Збереження та стале використання природних ресурсів Українських Карпат»

Випуск 4, серпень

Шановні колеги!

В межах проекту Світового фонду охорони природи «Збереження та стале використання природних ресурсів Українських Карпат» (за фінансування уряду Норвегії) продовжуємо знайомити Вас із діяльністю природоохоронних територій – Ужанського національного природного парку, Карпатського національного природного парку та природного заповідника «Горгани».

У цьому випуску електронного видання ви дізнаєтеся про актуальні події, які відбулися у житті парків впродовж літніх місяців цього року, актуальні проблеми, що постають у природоохоронних територіях і яким чином працівники цих ПТ їх вирішують.

Зміст

Чи врахують думку депутатів облради?	ст.1
Парад парків у Шацьку	ст.3
Християнські літні табори у Горганах	ст.5
...Заряд для творчої праці	ст.6
Запрошуємо на вольєрне господарство	ст.7
Стужицький дуб - у трійці старожилів	ст.9
Дерева Старожилів	ст.10
Завтітайте - не пошкодуйте	ст.10
Чи розширить свої межі "Велокарпін"	ст.11
Спектр завдань - широкий	ст.11
"Зелена школа у природі": плани і реальність	ст.12
Українській оселі – бути!	ст.13
Чи оселиться на Закарпатті могутній зубр?	ст.14
Знайомтеся: гніздівка звичайна	ст.15
Жан-Габріель Рідлінгер: «Ваші гори — чарівні як і швейцарські...»	ст.15
Йому тема наших Карпат - мила серцю	ст.16
Мрії про загальноєвропейську природну спадщину	ст.17
Легенда "Про що шепотіла смереки"	ст.18
Шлях до порятунку гуцульських коней	ст.19
Громади за чистоту сіл	ст.20
Березний став ближчим до Токіо	ст.21

Природа і законодавство

ЧИ ВРАХУЮТЬ ДУМКУ ДЕПУТАТІВ ОБЛРАДИ?

Проголошений ООН роком біорізноманіття 2010 рік – активізував багатьох державних мужів. Обласні парламентарі Закарпаття рішуче висловилися за європейську перспективу природно-заповідного фонду (ПЗФ) краю, що обґрунтовується як сприянням вирішенню екологічних проблем, так і економічною вигодою, яку можна отримати шляхом використання територій з рекреаційно-туристичною метою.

За словами начальника Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Закарпатській області Андрія Погорєлова, за останні роки площі ПЗФ суттєво зросли і становлять близько 173 тис.га, а це – більше 13% від площі області, тобто Закарпаття наблизилося до рівня країн ЄС і є серед лідерів між регіонами держави. Найвищі за ступенем заповідності, як стверджує академік Степан Поп – Закарпатський біосферний заповідник, три національні природні парки – «Синевир», «Ужанський», і «Зачарований край», 21 заказник загальнодержавного значення та 28 місцевого, а також інші об'єкти ПЗФ.

Держуправління докладает максимум зусиль, аби розширити ПЗФ та розбудувати екомережі. Протягом п'яти наступних років заплановано довести показник «заповідності»

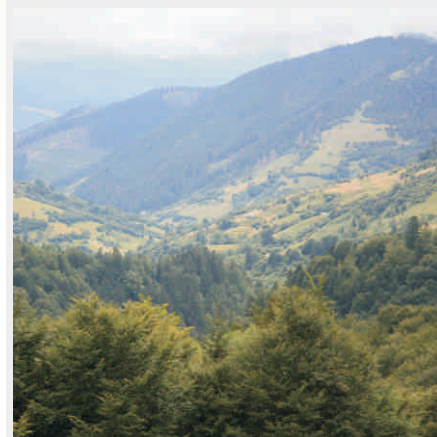
до 15%. Адже заповідники – це не тільки краса і гордість Закарпаття, а й здоров'я людей.

На 30 сесії облради V скликання депутати направили на адресу Верховної Ради та Кабінету Міністрів України звернення щодо потреби внесення змін до Закону України «Про природно-заповідний фонд України». У ньому зазначається, що природно-заповідний фонд на сьогодні є основним чинником збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання екологічного балансу в області.

Питання розвитку природно-заповідної справи та екомережі – одне із стратегічних державних пріоритетів політики на обласному рівні із врахуванням на перспективу інтеграції до європейських досягнень у цій справі. Для забезпечення зазначеного напрямку в області діє рішення обласної ради від 12 січня 2006 року № 695 «Про Програму перспективного розвитку природно-заповідної справи та екологічної мережі в Закарпатській області на 2006-2020 роки».

Програмою передбачено створення ряду об'єктів загальнодержавного та місцевого значення. Однак у розвитку заповідної справи на перспективу виникає ряд проблемних питань, викликаних недосконалістю системи з регулювання земельних відносин стосовно територій землекористувачів і землевласників, що увійшли до складу природно-заповідних територій загальнодержавного значення – біосферного заповідника та національних природних парків без вилучення площі відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України». Переважна більшість таких територій, – далі йдеться у зверненні, – відноситься до господарської зони національних природних парків та до зони антропогенних ландшафтів біосферного заповідника. У таких зонах знаходяться землі населених пунктів і землі інших землевласників за їхніми межами, а також багатопрофільні об'єкти комунального призначення, де господарська діяльність повинна здійснюватись із дотриманням загальних вимог законодавства, у тому числі щодо охорони навколишнього природного середовища.

Неврегульованість діяльності на таких територіях призводить до порушення прав громадян на приватизацію власних земельних ділянок, ускладнює розвиток туристично-рекреаційної галузі та залучення інвестицій. Враховуючи наведене, Закарпатська обласна рада запропонувала внести відповідні зміни до Закону України «Про природно-заповідний фонд України».

ПАРАД ПАРКІВ У ШАЦЬКУ

Актуально

У липні цього року у Шацькому національному природному парку на озері Велике Чорне відбувся фестиваль природоохоронних територій України «Парад парків – 2010», котрий привернув увагу громадськості до проблем розвитку природоохоронних територій в Україні, продемонстрував потенціал і привабливість природоохоронних територій як місць туристичного відвідування. Організатори великого дійства (Держслужба заповідної справи Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Проект ПРООН/ГЕФ «Зміцнення управління та фінансової стійкості національної системи природоохоронних територій в Україні», Асоціація природоохоронних територій України та Шацький НПП) включили до програми фестивалю роботу виставкової експозиції, конкурси та змагання, майстер-класи з народних промислів, ярмарок «Дари лісу», розваги та фольклорний концерт.

Делегація Ужанського НПП взяла участь у фестивалі у складі 10 осіб. Працівники парку презентували свої досягнення, а саме: на виставковій експозиції представили лікарські трави Великоберезнянщини, настоянки на цілющих рослинах, зразки сиропів, джемів, буклети, відеофільми, календарі.

Учасники фестивалю мали нагоду відпочити на найбільшому в Україні озері Світязь, обмінятися досвідом роботи, познайомитися з колегами з інших природоохоронних територій. Очікується, що ця ініціатива стане щорічною і фестиваль проходитиме в різних заповідних куточках України.

ПАРАД ПАРКІВ У ШАЦЬКУ

Участь делегації природного заповідника «Горгани» у Параді Парків

Актуально

В Україні фестиваль природоохоронних територій відбувається вперше, хоча в світі ці паради проводяться з кінця ХХ сторіччя, коли американська Асоціація «Національні парки та охорона природи» провела перший подібний захід. Відтоді «Паради парків» щорічно організуються по всьому світі.

Загальна кількість природоохоронних територій в Україні сьогодні становить 7607 одиниць площею 3,3 млн га, або 5,4 % від території держави. З них 38 мають статус національних природних парків, 19 – природних і 4 – біосферних заповідників.

ХРИСТИЯНСЬКІ ЛІТНІ ТАБОРИ У ГОРГАНАХ

Актуально

Еколого-освітня діяльність природного заповідника «Горгани» здійснюється з метою формування нових етичних стосунків людини з природою, екологічної свідомості та екологічної культури всіх верств населення; виховання, розуміння сучасних екологічних і природоохоронних проблем та сприяння вирішенню їх на регіональному та державному рівнях.

Важливою ланкою в еколого-освітній діяльності заповідника є співпраця зі школами району, молодіжними організаціями, районним еколого-натуралістичним центром та дошкільними закладами.

Дієвою формою спілкування з природою є організація наметових екологічних таборів та проведення екскурсій. Головна мета екскурсій – формування екологічної культури дітей, освіта в галузі природничих наук, виховання дбайливого ставлення до довкілля, пропаганда природоохоронних ідей та засад збереження флори і фауни. Для цього в господарських ділянках Горганського природоохоронного науково-дослідного відділення прокладено екологічну стежку «Греготи Горган».

Щороку, починаючи з 2000 року, громадська організація «Агапе» проводить літні християнські екологічні табори у горах Карпатах у с.Бистриця і с.Зелена. З 2006 року табори проводяться на території природного заповідника «Горгани». Молодь відпочиває серед Карпатської краси гір та річки Бистриці.

Товариство «Агапе» з грецької мови «Божої Любові» — молодіжна, християнська, громадська організація, що займається духовним та усестороннім розвитком молодого покоління на християнських засадах. Засноване товариство «Агапе» 28 червня 1993 року в м.Надвірна священиками о.Романом Григорашем і о.Іваном Загайкевичем та діє на території Надвірнянщини.

« ... товариство «Агапе» та його засновник і керівник табору о.Роман Григораш висловлює подяку працівникам та адміністрації природного заповідника «Горгани» за надану можливість перебувати на лоні недоторканої Карпатської природи і теплий прийом. Ми заносимо подячні молитви Господу Богу за чудово і прекрасно створений світ, за працівників заповідника, щоб вони надалі зберігали Карпатську красу для наступних поколінь ... »

...ЗАРЯД ДЛЯ ТВОРЧОЇ ПРАЦІ

Своє перше професійне свято – День працівника природно-заповідної справи – колектив працівників Ужанського НПП відзначив у селі Стужиця – базовому відділенні, де сама природа сприяє веселому настрою.

Під час святкування насамперед було підсумовано досягнення минулого року та проаналізовано виконання справ та завдань першого півріччя 2010 року. До Дня працівника природно-заповідної справи колектив парку представив позитивні показники діяльності, котрі сприятимуть як збереженню біологічного і ландшафтного різноманіття, так і зміцненню «природних легенів» Українських Карпат. Заступник директора Василь Вогар коротко проаналізував роботу усіх природних науково-дослідних відділень і всього колективу, відзначив кращих працівників, наголосив на потребі продовжити пошук усіх можливостей удосконалення роботи природно-заповідної установи.

Приємно відзначити, що працівники парку вміють не лише добре працювати, але й організовувати відпочинок. Насамперед всім сподобалася культурно-розважальна програма, де продемонстрували свій талант дует з Костринської Розтоки у складі керівника клубу Ірини Догунчак та завідувачки бібліотекою Алли Іванчик (жартівливі побутово-сільські сцени), та завідувача клубом с.Стужиця Андрій Голубка (поетичні гуморески), а потім різноманітні спортивні заходи: піднімання гирі, шашковий турнір, змагання стрільців з пневматичної гвинтівки та ін. Було весело і цікаво, цей день став добрим зарядом для подальшої творчої праці.

Від свята до – буднів

ЗАПРОШУЄМО НА ВОЛЬЄРНЕ ГОСПОДАРСТВО

Досягнення!

Впродовж першого півріччя 2010 року на території Карпатського НПП, в рамках проекту «Збереження та стале використання природних ресурсів Українських Карпат» за підтримки уряду Норвегії реалізувався мікропроект «Запрошуємо на вольєрне господарство». Мікропроект був спрямований на підтримку місцевих ініціатив, що сформульовані у вигляді конкретних заходів з охорони природи та місцевого розвитку і сприяє сталому розвитку регіону та збереженню біорізноманіття природоохоронних територій, створенню позитивного іміджу Карпатського НПП, розширенню рекреаційних послуг.

Територія Карпатського НПП, а саме Яремчанського природоохоронного науково-дослідного відділення, характеризується багатством природних ландшафтів, унікальними гірськими відслоненнями, цілющими водоспадами, гірськими потоками, різноманітністю видів флори і фауни. Серед представників флори і фауни є багато рідкісних видів, які занесені до Червоної книги України і перебувають під охороною. Саме з вольєрного господарства починається еколого-пізнавальна стежка «Вольєрне господарство – водоспад Дівочі сльози – полонина Чоногориця». Тут також пролягає маршрут для велотуристів, реалізований в рамках проекту «Велокарпат».

Вольєрне господарство загальною площею 5,8 га. було створено з метою збереження та розмноження парнокопитних на території парку в Яремчанському ПНДВ в 500 метрах від центральної траси, що пролягає через Яремче.

В секціях вольєрного господарства знаходяться представники виду оленя благородного та дикого кабана.

Вольєрне господарство приваблює відвідувачів своєю оригінальністю відвідування маршруту. На господарстві туристи, міські жителі мають можливість певний час побути разом із живою природою, поспостерігати за біологічними особливостями способу життя тварин. За даними моніторингу відвідування кількість туристів щороку збільшується (у 2008 році – 4000 осіб, 2009 році – 5 300 осіб).

Частими при відвідуванні є нарікання про неможливість спостерігати за представниками фауни у літній період, в період спеки, коли тварини ховаються в кущах, подалі від огорожі.

Тому оптимізація інфраструктури вольєрного господарства як цікавого природоохоронного об'єкта, збереження та розмноження фауни є досить важливим аспектом розвитку екологічно зорієнтованого туризму.

Потреба рекреаційного освоєння території в Яремчанському ПНДВ пояснюється дією ряду соціальних чинників, як загальнодержавного, так і локального характеру. З однієї сторони, існує значний нереалізований попит населення на рекреаційні послуги на території Карпатського НПП. З іншої сторони, реалізація проектів і програм по оптимізації експлуатації рекреаційних маршрутів значно розширить потік, як вітчизняних так й іноземних туристів, розширить ринок робочих місць, що сприятиме сталому розвитку Яремчанищини та збереженню природних екосистем Карпатського НПП.

Громадська екологічна організація «Еко-плей» в партнерстві з Карпатським НПП провела роботи по благоустрою маршруту, а саме з влаштування оглядової вишки та встановлення вказівників.

15 червня 2010 року на базі контрольно-пропускного пункту вольєрного господарства відбувся семінар, в якому взяли участь працівники парку, представники влади, громадських організацій та туристичного бізнесу, місцеві ЗМІ. Про ціль та результати проекту розповіла координатор проекту, голова громадської екологічної організації «Еко-плей» Гоцул Лідія Федорівна. Учасники проекту сподіваються, що під час експлуатації даного маршруту, завдяки побудові оглядової вишки, покращиться управління природоохоронною територією, підвищиться імідж Карпатського НПП.

Досягнення

СТУЖИЦЬКИЙ ДУБ – У ТРІЙЦІ СТАРОЖИЛІВ

Досягнення

Стужицький Дуб «Чемпіон» Ужанського НПП – на третьому місці у номінації «Найстаріше дерево України». Це стало відомо після того, як у Києві Державна служба заповідної справи спільно з Еколого-культурним центром оприлюднили перелік Національних дерев України. За результатами всеукраїнського конкурсу конкурс «Національне дерево України» до списку увійшло 17 найстаріших видатних дерев з 10 областей і Криму. Таким чином природоохоронці намагаються привернути увагу громадськості до проблеми збереження старих дерев.

Переможців конкурсу визначали у чотирьох номінаціях. За словами заступника начальника держуправління охорони навколишнього природного середовища в Закарпатській області Михайла Гайдур, дуб «Чемпіон», якого вважають батьком Діда-дуба, посів третє місце у номінації «Найстаріше дерево України». Обидва дерева зростають у с.Стужиця. Наразі дуб «Чемпіон», з огляду на свій поважний 1300-літній вік, має певні пошкодження стовбура і потребує негайного лікування та належного догляду. Хоч він росте недалеко від Діда-дуба, про нього менше знають шанувальники природи. Отож тепер завдання парку і співробітників Новостужицького природоохоронного науково-дослідного відділення оточити ще одне відоме на всю Україну дерево турботою. Очікується, що будуть виділені певні кошти на лікування старожила за сучасними технологіями і методами, щоб «Чемпіон» ще не одне покоління радував людей своєю могутністю і красою.

А найстарішим деревом України визнано 2000 річну оливу з Нікітського ботанічного саду (АР Крим), на другому місці – теж жителька цього саду, 1700-річна фісташка.

Що стосується переможців обласного етапу конкурсу, то «Історичним деревом Закарпаття» визнано ясен звичайний (вік 400 років), який зростає в Ужгороді на набережній Незалежності. Планується назвати його «Ясен Масарика», на честь першого президента Чехословацької Республіки, визначного науковця і політика Томаша-Гаріка Масарика. «Меморіальним деревом Закарпаття» названо платан кленолистий (який незабаром називатиметься «Платан Другетів»), що зростає на території Парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк ім.Горького» (Підзамок).

Найближчим часом Міністерство охорони навколишнього природного середовища України випустить сертифікати, які засвідчать, що 17 дерев України є «національними», і будуть вважатися такими ще щонайменше сто років. Представники еколого-культурного центру сподіваються отримати державне фінансування на лікування таких рослин і догляд за ними.

ДЕРЕВА СТАРОЖИЛИ

Цікаво знати, що списки національних дерев, які мають історичну та культурну цінність, є майже у всіх країнах Європи. Тільки у Великій Британії близько 50 дерев вважаються національними, у Німеччині – понад 20, у Польщі – 5, а у Греції – 3. На збереження таких рослин і догляд за ними виділяється спеціальне державне фінансування.

«Старі дерева з часом обростають легендами і повір'ями, багато «національних» дерев віднайшли саме завдяки переказам людей, що живуть неподалік», – зауважує волонтер Київського еколого-культурного центру Сергій Шнайдер, – а дерева, згадані у переліку Мінприроди, мають своєрідну енергетику, яку ні з чим не можна порівняти. Коли ми почали займатися ними, то зіткнулись з якимось паралельним світом, який існує, можна сказати, зовсім поруч, який значно старший за нас і здійснює колосальний вплив на кожного, хто з ним стикається».

ЗАВІТАЙТЕ – НЕ ПОШКОДУЄТЕ!

Новий пізнавальний маршрут «Від тисячолітніх дубів до букових пралісів» у селі Стужиця став реальністю. Його розробку та облаштування проведено ГО «Агенція розвитку територіальної громади села Стужиця» та Ужанським НПП за фінансової підтримки уряду Норвегії, підтримано Світовим фондом охорони природи в рамках міжнародного проекту «Збереження та стале використання природних ресурсів Українських Карпат». Після перемоги у конкурсі міні-грантів за чотири місяці проект був успішно реалізований.

Для облаштування маршруту виготовлено та встановлено два інформаційні стенди, зведено навіс (з місцем для вогнища) для відпочинку, видано два інформаційні буклети.

Маршрут надзвичайно цікавий: розпочинається біля Михайлівської церкви, де неподалік один від одного знаходяться три древні дуби, кожен з яких може позмагатись за звання найстарішого в Україні. Далі шлях пролягає до букових пралісів, що вкрили схили навколишніх гір. Праліси Стужицького масиву знаходяться під охороною з 1908 року. Недарма для їхньої охорони впродовж сотні років створювались природоохоронні об'єкти, в 1999 році вони стали заповідним ядром Ужанського НПП, а в 2008 році в номінації «Букові праліси Карпат» були включені в перелік Світової природної спадщини ЮНЕСКО.

Загальна площа номінації 48,69 тис.га, з яких 29,28 тис.га власне праліси. Площа пралісів, що знаходяться на території парку і включених в номінацію, становить 2,53 тис.га.

Пройшовши стежкою, ви доторкнетесь минулого: навкруги – дерева-велетні, з яких звисає мох, поряд з ними – молоді паростки, які щойно вхопили сонячне світло. Тут людина потрапляє до самих витоків природи.

Цікаво знати

У пострадянських країнах національних дерев раніше не обирали, тому наша країна щодо цього є новаторкою, запровадивши 4 номінації: «Найстаріше дерево», «Меморіальне дерево України», «Історичне дерево» та «Естетично цінне дерево», (дерево, незвичайне на вигляд).

Досягнення

ЧИ РОЗШИРИТЬ СВОЇ МЕЖІ «ВЕЛОКРАЇНА»?

Актуально

Часто на дорогах Великоберезнянщини можна зустріти групи велосипедистів, які милуються карпатською природою, залюбки долають важкі підйоми і спуски. Жителі трьох областей Західної України, в тому числі й Закарпатської, зустрічають тепер туристів на велосипеді не тільки українських, а й з-за кордону. Для них траси облаштовані відповідною інфраструктурою завдяки проекту «Велокраїна», втіленому в життя громадською організацією «Центр соціальних та ділових ініціатив» за сприяння ЄС та волонтерів-велосипедистів.

Проект зближує Україну з Європою (дворічна програма «Велокраїна» коштувала Євросоюзу понад 500 тисяч євро), у базових місцях (на Закарпатті це Рахів) поставлені пункти велопрокату, велоремонту, мийка велосипедів, стоянки. Втілення такого проекту сприятиме збільшенню кількості туристів, забезпечить нові робочі місця для населення.

СПЕКТР ЗАВДАНЬ – ШИРОКИЙ

Досягнення

На базі природоохоронного науково-дослідного відділення «Стужиця» Ужанського НПП відбулося чергове засідання громадської ради при Держуправлінні охорони навколишнього природного середовища в Закарпатській області, в якому взяли активну участь керівники 10 громадських організацій екологічного спрямування та представники управління.

Під час засідання було детально обговорено проблеми і перспективи розвитку природно-заповідного фонду області, участь громадських організацій у міжнародних програмах та підготовку науково-довідкового видання «Природно-заповідний фонд Закарпаття» та інших спільних з держуправлінням видань екологоосвітнього характеру тощо. Проаналізовано також план заходів міжнародного року біорізноманіття та до Дня Дунаю.

Своє бачення шляхів розвитку громади та вдосконалення діяльності природоохоронних об'єктів представили спеціалісти Ужанського НПП. Був презентований менеджмент-план Ужанського НПП на 10-річний період, про який у ході обговорення голови громадських організацій висловили свої думки та зауваження.

Голова громадської ради, декан географічного факультету Ужгородського національного університету професор Степан Поп з цього приводу зауважив, що розвиток територій природно-заповідного фонду Закарпаття сприятиме збереженню біологічного та ландшафтного різноманіття, створенню умов для ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з обов'язковим дотриманням режиму охорони заповідних природних комплексів та об'єктів.

Обговорено також питання про надання дерев-кандидатів до всеукраїнського конкурсу «Національне дерево України». На думку громадської ради, на Закарпатті є кілька дерев, що можуть претендувати на перемогу у кількох номінаціях. Всі учасники оглянули одного з них – знаменитого Дідо-дуба.

«ЗЕЛЕНА ШКОЛА У ПРИРОДІ»: ПЛАНИ І РЕАЛЬНІСТЬ

Проєкт створення екоосвітнього візит-центру «Зелена школа в природі» на території Новоспужицького ПНДВ ставить собі за мету забезпечення комплексу якісних послуг рекреаційного, природо-пізнавального, дослідницького характеру. Насамперед мова йде про послуги поселення та харчування для окремих осіб та груп на території, яка безпосередньо прилягає до Стужицького масиву (він заповідается з 1908 року). Тут збереглися ділянки букового пралісу, котрі становлять інтерес для дослідників з усієї Європи. В 2007 році унікальність цих пралісів визнана на світовому рівні і вони включені в перелік об'єктів Світової природної спадщини ЮНЕСКО.

Отож реальністю можуть стати екоосвітні програми, зокрема для організованих груп учнівської молоді. До їх послуг – реконструйована споруда (1976 року побудови).

Загалом мета проекту – через державну інвестицію створити умови для збільшення підтримки заповідної справи широкими верствами населення як необхідної умови здійснення природоохоронної функції національного парку, вплив на формування екологічної культури та екологічної свідомості населення, а також порозуміння свого місця і ролі в системі сталого соціально-економічного розвитку регіону та організації і проведенні наукових екологічних досліджень.

Разом з тим, існує ряд невирішених питань, розв'язання яких дозволить поліпшити ефективність діяльності та використання майна. Тобто окремі елементи даного проекту мають певну господарську цінність, дозволяють залучити партнерів на паритетних засадах, що дало б можливість зменшити початкове інвестиційне навантаження на державу. Однак неузгодженість законодавства щодо спільної діяльності на вилучених землях ПЗФ зводить нанівець привабливість більшості інвестиційних пропозицій національних парків. Сприяння Міністерства охорони навколишнього природного середовища України у вирішенні проблемних місць взаємовигідної співпраці, нехай навіть у пілотному (експериментальному) режимі, дозволить залучити додаткові, недержавні ресурси до втілення даного проекту.

Екоосвітня складова даного проекту робить його винятково корисним та цінним для освіти учнівської молоді. Разом з тим, екоосвітні програми типу «Тиждень в природі», поширені серед шкіл Західної Європи, не включені до обов'язкових чи бодай факультативних програм в Україні. Включення, з відповідним фінансуванням по лінії Міністерства освіти та науки України, таких освітніх програм до навчальних планів дозволить повніше та ефективніше використовувати майно природоохоронних територій.

Досягнення

Вартість початкової інвестиції в проєкт – 3454,7 тис.грн. (в т.ч. реконструкція Новоспужицького ПНДВ – 2791,9 тис.грн., будівництво двох котеджів на 10 місць – 266,0 тис.грн.). Оскільки діяльність об'єкту передбачає надання платних послуг, то фінансування експлуатаційних видатків покриватиметься з коштів, які генерує візит-центр, тобто для створення об'єкту є необхідність виключно у початковій інвестиції держави.

УКРАЇНСЬКІЙ ОСЕЛІ – БУТИ!

17 червня 2010 року в Екотуристичному візит-центрі Карпатського НПП проводилося виїзне розширене засідання №1 колегії Державної служби заповідної справи та семінар «Збереження та заохочення традиційних видів використання біологічних ресурсів на територіях природно-заповідного фонду (Карпатський національний природний парк – бджільництво, полонинське господарство)». З привітанням та словом про значення відновлення бджільництва в Карпатах виступили Вільдман Ігор Лазаревич, заступник міністра Міністерства охорони навколишнього природного середовища, Гриник Петро Іванович, начальник Державної служби заповідної справи (ДСЗС), Гриник Степан Іванович, завідувач ентомологічного розплідника КНПП, Яворський Антон Іванович, директор Карпатського НПП, Онутчак Василь Васильович, міський голова м.Яремче та Яремчук Іван Васильович, сільський голова с.Микуличин. На відкритті пасіки були присутні директори та працівники природоохоронних установ, представники ЗМІ, гості та мешканці регіону.

Відновлення прадавніх форм господарювання, відродження полонинського господарства та бджільництва є одним із напрямків діяльності Карпатського НПП.

З цією метою ще в 2007 році Карпатським НПП було розроблено спеціальну кількарічну програму заснування та розвитку показових домашніх господарств, типових для території КНПП – проект «Українська оселя». В програму входить будівництво показового полонинського господарства (територія Женецького ПНДВ). Так в рамках проекту було збудовано кошару для утримання овець, господарське приміщення для утримання коней, корів, свиней, будиночок для обслуговуючого персоналу. В проектні роботи входить благоустрій дороги, будівництво стаї з веденням господарства (виробництво овечого сиру, бринзи, будзу та облаштування ставка для розведення коропів, білого амура, товстолоба).

Різке зменшення в природі диких запилювачів реліктових рослин та біорізноманіття в веде до їх ймовірної втрати. Минули часи, коли в Карпати вивозились на кочівлю тисячі сімей бджіл. Різке зменшення бджіл в карпатському регіоні в останні роки не покращує запилювання раритетних рослин, адже пасіки у бджолярів аматорів не перевищують 16 сімей. Промислові пасіки в Карпатському регіоні відсутні. Так і визріла ідея щодо відродження бджолярства в Карпатах, взамін втраченим лісокомбінатівським пасікам, а також пасікам лісництв та лісгоспів. Тому важливою складовою проекту є осередок бджільництва.

На завершення святкування директор Карпатського НПП Антон Яворський подякував усім, хто долучився до виконання проекту і підкреслив: *«Сподіваємось, що проект «Українська оселя» сприятиме пожвавленню ведення полонинського господарства серед населення, буде ще однією нагодою долучитися до традиційного гуцульського господарства та стане взірцем високої культури гуцулів для відвідувачів нашого чарівного краю».*

Досягнення

Частиною проекту є осередок бджільництва «Пасіка» (Ямнянське ПНДВ), яке включає влаштування пасічницького господарства на 100 вуликів та господарські приміщення.

ЧИ ОСЕЛИТЬСЯ НА ЗАКАРПАТТІ МОГУТНІЙ ЗУБР?

Цікава перспектива

Цей задум виник у директора Ужанського НПП Василя Копача не спонтанно, а як результат тривалого вивчення та аналізу, що таїть у собі як чимало перспектив, так і ряд труднощів. Поселити зубра у горах неподалік села Стужиця (Великобerezнянський район Закарпатської області), поступово розширюючи ареал його проживання, стало б чудовою принадою національного парку, привернуло увагу багатьох фахівців і туристів. Тим паче, що зовсім поруч словацькі колеги вже давно успішно розвивають програму утримання могутніх тварин і поставили цю справу на високий науково-дослідний рівень.

Багатовікова історія дикого лісового бика досить трагічна, він дивом вцілів до початку 20-го століття. Якщо тисячу років тому міграції незліченних черед зубрів були звичайним сезонним явищем у Європі, то до 1927 року в природі поступово зник останній зубр. Врятували становище зоопарки, в яких збереглися 53 особини, та кмітливість учених. Вони пішли на його гібридизацію з американським бізоном. Довелося чимало потрудитися, аби відтворити генетично чистих зубрів. Цей процес триває донині. До кінця 20-го століття у світі налічувалося вже до **трьох тисяч зубрів**, причому лєвова частина відновленого поголів'я перебувала в країнах Східної Європи. До моменту набуття незалежності в Україні налічувалося до 685 звірів – одне з найбільших у світі поголів'я. Тепер залишилося близько 200, а, можливо, й того менше. Причому зникло не 485, а, з урахуванням щорічного приросту, більше 1 000 тварин! Куди ж вони поділися?

Час покаже, наскільки тривалим буде шлях могутнього звіра на Закарпаття. Але навряд чи можна сумніватися у потребі пройти його та відкрити нову сторінку природо-заповідної справи на Великобerezнянщині, зробити регіон і карпатські ліси багатшими, екзотичнішими, привабливішими для зростаючого контингенту туристів.

Знайомтеся: ГНІЗДІВКА ЗВИЧАЙНА (*NEOTTIA NIDUS-AVIS L.RICH*)

Цікаво знати

На території природного заповідника «Горгани» зростає 34 види вищих судинних рослин, занесених до Червоної книги України. Вони належать до 14 родин, найчисленнішою з яких є родина Орхідних (14 видів або 46,7%).

Ця родина - надзвичайно велика – це 735 родів і 17000 видів, що зростають у вологих тропічних лісах обох півкуль (в основному це епіфіти) з небагатьма представниками в помірній і арктичній зонах. У флорі України є 28 родів і 66 видів. В західних районах України протягом майже 200 років вивчення флори виявлено 53 види орхідей. У висотних поясах рослинності Українських Карпат зростає 47 видів родини.

Це єдина родина нашої флори, всі види якої занесено до Червоної книги України.

Гніздівка звичайна – багаторічна жовто-бура рослина, висотою 20-45см, з редукованими лускатими листками. Китиця багато-квіткова, досить густа. Квіти жовтувато-бурі. Цвіте у червні-липні.

Вид розмножується насінням, яке проростає під землею за участю гриба. Надземний гін розвивається на 9-10-й рік і через 2 місяці після цвітіння висихає. Рослина нормально розвивається тільки в затінених місцях.

ЖАН-ГАБРІЕЛЬ РІДЛІНГЕР: «ВАШІ ГОРИ — ЧАРІВНІ ЯК І ШВЕЙЦАРСЬКІ...»

Літо – пора не тільки відпочинку, але й проведення спільних акцій природолюбів. Одна з них відбулася на території Новостужицького ПНДВ Карпатського НПП. Двадцять волонтерів з України і Швейцарії доглядали тутешній ліс, глибше пізнавали багатства букових пралісів, захоплено фотографували багатовікові дерева Дідо-дуба і дуба «Чемпіон», насолоджувалися прохолодою гірського потоку.

Молодь жила у наметовому таборі під шатами модрин-красунь за досить інтенсивним розпорядком, адже прагнула досягти головної мети – зробити природу ще чистішою і впорядкованішою. Хлопці й дівчата прочищали ліс, звільняли луки від наступу чагарників та облаштовували стежки, доглядали саджанці у розсаднику. Як все це робити правильно і найефективніше – цьому гостей навчали співробітники науководслідного відділення парку, в яких за плечима чималий досвід роботи у природі.

Зібралися у Стужиці волонтери різного віку – від вісімнадцяти до сорока п'яти років. Були між ними студенти й бізнесмени. Волонтери відремонтували й дерев'яну греблю-перепад у бурхливому гірському потоці. Їхньою роботою керував п'ятдесятишестирічний швейцарський лісовий інженер Жан-Габріель Рідлінгер. Конструкцію перепаду вони удосконалили, і тепер, у часи повеней, вона виконуватиме свою основну мету подібних перепадів на гірській річці – стримуватиме потік води.

Поєднання відпочинку і волонтерської фізичної праці у горах всім сподобалося, отож наступного літа волонтери знову збираються приїхати у Стужицю.

Літо 2010

«Ваші гори такі ж чарівні як і швейцарські,- каже Жан-Габріель Рідлінгер.- У нас вони вищі і скелясті, у вашому лісі легше працювати. Радий, що приїхав сюди, ближче пізнав ваш край, буде приємно, якщо мій досвід чимось згодився вам...»

ЙОМУ ТЕМА НАШИХ КАРПАТ — МИЛА СЕРЦЮ

Слово про майстра

Нещодавно в Ужанський НПП знову завітав з Києва для відео- і фотозйомок Андрій Михайлик — журналіст, автор, режисер, відеоператор документальних фільмів і проектів. Творча особистість, за плечима якого довгі дороги пошуку цікавих тем і подій, ряд знахідок і удач у відображенні сучасності.

Журналіст працював у об'єднанні «Еко-Україна» (головним редактором телепрограми «Зелена студія»), агентстві «Чорнобильінтерінформ» (автор і ведучий телепрограми «Надзвичайна ситуація»), Дирекції телерадіопрограм Верховної Ради України (головний редактор). А в лютому 2001 року у складі Українського мобільного госпіталю брав участь у ліквідації наслідків землетрусу в штаті Гуджарат (Індія), де одночасно був репортером, відеооператором, фотокором, рятувальником. У листопаді-грудні 2004 року керував творчою групою, яка здійснювала оперативні зйомки подій, в епіцентрі яких був український парламент (щоденні постійні інформаційні випуски «Без коментарів» на парламентському телеканалі «РАДА», фільм «Епізоди парламентської хроніки».

Впродовж тривалого часу Андої Михайлик займається темою подолання наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Особливу увагу приділяє історії зведення та подальшій долі об'єкту «Укриття» (фільми «Барліг для ядерного звіра» та ін.). Та при щільному графіку роботи, постійних відрядженнях, він час від часу повертається в наш край, аби знову й знову донести до людей красу природно-заповідної території і всієї Великоберезнянщини, детальніше заглибитися у одну з тем.

Можна не сумніватися, що і цього разу ми побачимо і почитаємо щось цікаве від Андрія Михайлика, бо тільки з захопленням можна дивитися його роботи «Там, де починається Уж» (1996-2003) — ліричний документальний фільм про красу Ужанського НПП, «Праліси в центрі Європи» (2007), фільми «Стежками Ужанського НПП. Восени на гору Голаня», «Монологи (роздуми вголос). Сеньйор. Професор Степан Михайлович Стойко. 2 частини» (2010). Фільм про професора, який не так давно відзначив своє 90-ліття, можна переглядати кілька разів, бо роздуми фахівця на тлі чарівної природи Стужиці, цікаві і людям бувалим, і молоді. Багато фраз вченого з Закарпаття можна сміливо заносити до когорти крилатих.

Подібних кіноробіт в Андрія Костянтиновича багато. З їхньою допомогою на природу дивимось по-новому.

МРІЇ ПРО ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСКУ ПРИРОДНУ СПАДЩИНУ

Серпень видався щедрим на гостей для Ужанського НПП. Серед них цікавою була група лісівників з Німеччини. Вони виявили бажання зробити мандрівку за маршрутом Ужоцький перевал–гора Ополонок–гора Кінчик Буковський–село Верховина Бистра. Всі 25 мандрівників разом з організатором своєї екскурсії у природу доцентом кафедри лісівництва Львівського національного лісотехнічного університету України Василем Лавним та старшим викладачем кафедри екології цього ж навчального закладу Уляною Башуцькою з інтересом знайомилися з чарівними куточками Закарпаття.

Знавці німецьких лісів спочатку оглянули Ужоцький перевал, відвідали оглядовий майданчик, а вже звідти пішли ще вище в гори. Підкорення гір Ополонок та Кінчик Буковський потребувало немалих сил, але німецькі лісівники продемонстрували неабияку загартованість, вміння вміло розподілити сили на весь маршрут. Усі стомлені, але задоволені пройденим шляхом, зійшли в село Верховина Бистра.

Гостям із Німеччини вистачило сил і наснаги ще побувати в селі Стужиця, вислухати розповіді про відоме в Україні дерево «Дідо-дуб», сфотографуватися тут на пам'ять.

Фахівці лісу з Німеччини були раді, що побачили власними очима Українські Карпати, букові праліси. Адже німці також розраховують на зарахування п'яти букових лісів до світової природної спадщини ЮНЕСКО. Про це повідомив міністр довкілля федеральної землі Мекленбург-Передня Померанія Тіль Бакгауз. Ідеться про п'ять унікальних букових лісів на території чотирьох німецьких федеральних земель – Гессен, Бранденбург, Тюрінгія і Мекленбург-Передня Померанія. Це найцінніші букові масиви на території сучасної Німеччини. Німецьке подання має доповнити зроблену ще 2007 року заявку України та Словаччини про взяття під опіку ЮНЕСКО карпатських букових пралісів. Якби вдалося долучитися до українсько-словацького проекту, це дало б можливість уперше говорити про справді загальноєвропейську природну спадщину, зазначив Тіль Бакгауз.

Раніше букові ліси були поширені по всій Європі. Якби не втручання людини, нині вони б покривали дві третини території Німеччини, підраховали експерти. Одних лише адміністративних назв, пов'язаних зі словом «бук», у Німеччині налічується близько півтори тисячі. Нині ж букові ліси займають лише 6,6 відсотків потенційних площ свого вирощування.

Очікується, що остаточне рішення про присвоєння статусу світової природної спадщини німецьким буковим лісам буде ухвалене влітку 2011 року.

Міністр довкілля федеральної землі Мекленбург-Передня Померанія сподівається, що набуття статусу світової природної спадщини ЮНЕСКО сприятиме розвитку туризму й матиме свого роду промоційний ефект для регіону. Водночас Тіль Бакгауз каже, що свідомий того, що цей статус передбачає також велику відповідальність. Наприклад, необхідно буде здійснювати контроль за розмноженням диких тварин, аби вони не затоптували паростки молодих буків.

«ПРО ЩО ШЕПОТИЛИ СМЕРЕКИ...» (легенда)

У сиву давнину, коли довкруг буйно росли дивовижні дерева, квіти і трави, на сонячній розлогій долині жили два сусіди: Горган і Бескид, і були у них дочки-красуні, подруги нерозлучні, навіть імена мали однакові, Бистрянка чорноока і Бистрянка синьоока. На день, на годинку їм важко було розлучитися. І як тільки покажеться перший сонячний промінчик біжить Бистрянка чорноока до обійстя Бескидів і несе в долоньці тільки-но зірвані лісові ягоди своїй подрузі синьоокій. Не залишалася в боргу і Бистрянка синьоока: біжить від обійстя Горганів з великим кошиком грибів, несе своїй чорноокій подружці.

Але наступила одного разу чорна хмара: посварились два сусіди, два статні газди Горган із Бескидом і заборонили зустрічатися подружкам. Важко зрозуміти юним серцям цю безглузду заборону... Як пташки у клітці почувались вони у батьківських обійстях. Одного дня не витримали розлуки Бистрянки і побігли назустріч одна одній. Розсердився грізний Горган і кинув навздогін своїй дочці топірець...

Здригнулася земля... І виріс на очах у дівчини велетенський гірський масив з кам'яними осипищами.

В цей самий час угледів невблаганний Бескид свою дочку, котра, збиваючи ноги, намагалась знайти дорогу серед кам'янистих схилів до своєї подруги, і також кинув свій топірець...

Виросли нові ґруні, вкриті буковими лісами, які вінчалились смерековими хащами і високим криволіссям.

Але Бистрянки, не втрачаючи надії, шукали стежки одна до одної: пробіралися хащами, бігли гірськими зворами, та їх грізно розділяли Горгани і Бескиди. Не могли пробачити непослух своїм дочкам батьки, і як прокляття кинули їм навздогін: «Будьте вічні, як час!...Біжіть і не вертайте назад...».

Зашумів буковий і смерековий ліс Бескиду, прогрімилі кам'яними розсипами Горгани, а там, де бігли їхні дочки, появились два гірські потічки, які продовжували перекликатись, шукаючи зустрічі. Земля надавала їм сили і наснаги, а в їхніх водах відбивалася синь небес і темінь хащів. Вічні, як час, і біжать, не повертаючись. Люди назвали їх Бистрицями.

А там, де стояли їхні батьки, і по цей час височіють гірські масиви, що так і називаються: Горгани і Бескиди.

Галина Онуфрак,
вчителька, жителька
с.Черник.

Наша творчість

ГОРГАНИ ...

Горгани – це гори безкраї,
Горгани – це неба блакить,
Горгани – це стежки крутії.
Горгани – як Вас не любить?

Горгани – це спів Довбушанки
І постать міцна Пікунів.
Горгани – це Столи широкі
І дзюркіт великих Джурджів.

Горгани – це кедри прадавні,
Горгани - це килим мохів,
Горгани - це луки барвисті,
Горгани - це рев оленів.

Горгани – домівка форелі
І тихий політ журавля.
Горгани – це край саламандри
І місце буття глухаря.

Горгани – це сонця проміння.
Горгани – це розсипів рай.
Все тут виростає з каміння,
Горгани – це джарапу край.

Я вас люблю Святі мої Горгани

За велич вашу й непохитну міць
За те, що відстояли ви з роками
Свою красу і неповторну мить.

Я вас люблю
Смереки і ялиці, і кедри,
Що на камені ростуть.
За те, що вміло ви створили
Ландшафт, який пралісом зветь.

Я вас люблю
Сенети і джарапи
За дружбу вашу й простоту
За те, що зберігаєте з роками
Незайманість вершин і красоту.

Я вас люблю
Круті мої стежини,
І вас дороги і струмочки теж
За те, що помагаєте людині
В прямому значенні добратись до
небес.

Оксана Остап'юк
лісничка Горганського ПНДВ
природного заповідника «Горгани»

ШЛЯХ ДО ПОРЯТUNKУ ГУЦУЛЬСЬКИХ КОНЕЙ

На теренах Європи, за свідченням експертів, нараховується 600 голів коней справжньої чистокровної гуцульської породи, причому третина з них живе у сусідній Польщі. А на усі регіони Українських Карпат, звідки вони, власне, вийшли, породистих, племінних "гуцуликів" залишилося 380.

Тривале розведення з використанням малоцінних жеребців, призвело до ослаблення конституції коней. Тому потрібна підкріплена реальними коштами й конкретними заходами державна програма розвитку конярства в карпатських регіонах, що здатна відновити генофонд унікальної зникаючої породи. Потрібне розширення мережі племінних ферм, поліпшення селекційно-племінної роботи, підвищення породного статусу коней у приватному секторі (організація парувальних пунктів та для штучного запліднення), відновлення виробництва косарок, плугів, борін, збруї, розрахованих саме на невисоких гуцульських коней. Наразі держава поки що реально підтримує тільки українську верхову породу.

На Закарпатті самотужки почали відродження «гуцуликів», цих дрібних, але сильних верховинських коней – їх вже нараховується 120, почали діяти чотири племінні репродуктори. А що діється в Івано-Франківській, Чернівецькій та Львівській областях, де донедавна були основні українські центри з їхнього розведення? Іванофранківці нині мають тільки одну ферму на 24 племінних голів. Така ж ситуація і на Львівщині у Жидачівському районі.

Активізувалася справа відродження породи на Великоберезнянщині, де знайшовся палкий прихильник-ентузіаст конярства, який поступово нарощує табун. Кінне господарство з ранньої весни і до пізньої осені розташоване далеко в горах, на висоті тисячу метрів над рівнем моря. Тут небагато кормів, досить суворий клімат, але це те середовище, у якому тварини живуть віками. Керівник ферми «Полонинське господарство» Олександр Ігнатенко найбільше цінує у породі надзвичайна витривалість коней, їхню працездатність. На складних ділянках лісорозробок вони замінюють двох представників української верхової, прекрасно тягнуть плуга. Гуцульську породу коней вчені вважають універсальною.

Штаб-квартира міжнародної асоціації власників коней гуцульської породи тепер знаходиться в Австрії (до неї входять господарі, Польща, Словаччина, Чехія, Угорщина, Німеччина). Чекають тут Україну, вірять, що згодом тут часто купуватимуть чистопородних тварин. Хоча шлях до цього непростий, потрібен серйозний, державницький підхід до важливої справи.

Труднощі

«Саме тому, – зауважує директор УНПП Василь Копач, – ми вирішили працювати і над цією проблемою. Підготовлено лист-звертання від керівника фермерського господарства до управління національних парків щодо підтримки виділення землі під кінний завод, йде інша організаційна робота. Незабаром лист буде розглянуто на науково-технічній раді УНПП.»

Г Г Г Г Г Г Г Г Г Г Г Г Г Г Г Г Г Г

Однією з важливих проблем, спільною для всіх громад, які межують із природним заповідником «Горгани», є забруднення побутовими відходами. Збір та вивіз сміття на цих територіях не проводиться. До найближчого сміттєзвалища 40 кілометрів. Засмічені прибережні смуги та русла річок, узбіччя доріг... Найчисельнішими видами відходів є скляні і пластикові пляшки, металева тара, полімерні відходи та макулатура.

Бажання громад очистити села від сміття допомагають втілити в життя природничий клуб «Кедрина», природний заповідник «Горгани» та сільські ради, завдяки Міжнародному проекту програми «MATRA» (Посольство Королівства Нідерландів).

Села Бистриця (до 1946 року Рафайлів, площа 693 га, 1242 жителі) та Зелена з присілками Максимець, Черник (площа 1733 га, 4268 жителів) розташовані на прилеглий до природного заповідника «Горгани» території.

Села розміщені на межі заповідника, тому засміченість цих територій є загрозою і для заповідної території, через низьку екологічну свідомість селян. Одним з основних завдань природного заповідника «Горгани» є еколого-освітня діяльність. Роз'яснювальна робота серед населення, допомога у вирішенні питання вивозу сміття, залучення громад до цієї важливої проблеми покращить екологічний стан сіл. В рамках проекту буде проведено очищення територій та інформаційно-просвітницька діяльність щодо незасмічення території сіл.

В компоненті «очищення» плануються такі заходи: придбання та встановлення урн для сміття і контейнерів для роздільного збору сміття, проведення толоки з очищення населених пунктів, а також конкурсів «Друге життя відходів», «Моя садиба – центр чистоти».

В компоненті інформаційно-просвітницької діяльності через показ краси природи в контрасті з засміченими територіями плануються такі заходи: слайд-шоу, виготовлення інформаційних стендів, листівок, буклетів і закладок для книг, висвітлення в ЗМІ (ТРК «Надвірна», Районна газета «Народна воля»), виготовлення звернень до громадян. Термін дії проекту – до 1 січня 2011 року.

Сподіваємось, що за час дії проекту мешканці усвідомлять, що чисто не там де прибирають, а там де не сміять, і надалі підтримуватимуть чистоту в населених пунктах.

Проблема

Ми не може миритися з тим, що відбувається в самому серці України – в українському селі поряд Горган. Не можемо бути байдужими до захаращення річок і потоків, до «гір» сміття на вулицях і околицях... Навести лад - це дуже просто і дуже складно водночас, бо ініціатива повинна йти від самої сільської громади. Змінюватися, розвиватися самим і змінювати життя на краще навколо себе – це головне завдання, що стоїть перед людьми. В українського села є все, щоб залишатись чистим і прекрасним. Треба тільки знайти в собі силу і самим собі довести, що можемо по-справжньому дбати про рідне село...

БЕРЕЗНИЙ СТАВ БЛИЖЧИМ ДЛЯ ТОКІО

У серпні туроператори з далекої Японії вивчали Закарпаття. Теншін Кобаяші, представник Токійського інституту розвитку туризму, та Дої Юріко, асистент директора Японської міжнародної кооперативної агенції (JICA), з великим задоволенням використали кожен пункт насиченої, але досить обмеженої в часі програми, аби ближче познайомитися з нашими Карпатами. З'ясувалося, що всі пункти ознайомлення з Ужанським НПП виявилися набагато цікавішими, ніж японські гості очікували. Так, вони багато довідалися з мережі Інтернет, але побачене перебільшило всі їхні сподівання.

Спочатку відвідали Ужоцький перевал, величний і загадковий, з якого відкривається панорама на гірські хребти і села, ліси і синю далечінь. Приємно, що завдяки зусиллям Ужанського НПП перевал щороку оновлюється, він і справді скоро стане справжніми сучасними воротами Закарпаття, виглядатиме причепуреним і по-європейськи сучасним після реконструкції і добудови тут рекреаційно-відпочинкових та інформаційно-довідкових об'єктів. Задум адміністрації парку – дати проїжджим можливість перепочити, переночувати, почерпнути максимум відомостей про надзвичайно багатий своїм минулим край.. Гості довго були у захопленні після відвідин оглядового майданчика на Ужоцькому перевалі, побачених звідти панорам гірських ландшафтів.

Добрий спомин повезуть з собою японці й про село Ужок, відвідини древньої архітектурної пам'ятки сакрального зодчества – дерев'яної тризрубної Михайлівської церкви. Виокремлять враження про Стужицю – неповторну і самобутню, а ціла фотосесія біля древнього і гігантського дерева Дідо-дуба поповнить японську колекцію пам'ятних знімків. До неї увійдуть і світлини про бурхливий тутешній гірський потік, невеликий форелеінкубатор, високі гори, вкриті буковим пралісом. Але чи не найбільше позитивних емоцій у гостей викликала вилазка у буковий праліс на околиці села Сіль.

Василь Копач і Теншін Кабаяші підсумували побачене, обговорили туристичне майбутнє регіону, його можливості у цій сфері. Гість більше дізнався про подальші перспективи парку, розповів про мету свого перебування. А саме: вивчення проекту спільного туристичного продукту країн ГУАМ у партнерстві з Японією. Проект ініційований у 2008 році Секретаріатом ГУАМ за співпраці з японською стороною – для просування на японському ринку та залучення більшої кількості японських туристів до подорожей країнами ГУАМ. І для держав ГУАМ, зокрема, для України, також дуже приваблива співпраця в цій сфері. Тим більше, що Україна, яка готується до проведення Євро-2012, може запропонувати багато цікавих та змістовних туристичних маршрутів.

Сформовано відповідну договірно-правову базу двосторонніх відносин у сфері туризму. Країни є традиційними партнерами у створенні, просуванні та розвитку спільної туристичної пропозиції. Відбувається обмін інформацією про туристичні можливості країн, інформаційно-рекламними матеріалами і статистичними даними.

Чому досі в Україні ще мало японських туристів? Їм не цікава наша країна чи вони просто не знають про неї?

Туризм і рекреація

Головна причина, на думку гостей така - в Японії недостатньо інформації і, головне, безпосередніх вражень і переконань про чарівність природи, гостинність жителів України, високий рівень мистецько-культурних традицій. Тепер фахівці туризму, які побували на Закарпатті, повезуть до Токіо незабутні враження про Ужанський НПП, його природу, жителів населених пунктів Великоберезнянщини.

Гостям з далекої Японії надзвичайно сподобалася закарпатська кухня, її оригінальні страви. Тепер у них багато відомостей про мережу готелів і баз відпочинку, всю рекреаційну структуру, доброзичливих і працьовитих людей, багаті традиції. Будемо сподіватися на успішне продовження розпочатого діалогу.

Редакція інформаційного вісника

Проект: Збереження та стале використання природних ресурсів Українських Карпат

Компонент: Комунікації та стимулювання обізнаності у Карпатському національному природному парку, Природному заповіднику «Горгани» та Ужанському національному природному парку

Експерт:
Соломія Рожко,
smrozhko@gmail.com

Волонтер:
Надія Цюра,
nadiya_tsyura@ukr.net

Наші контакти

Карпатський національний природний парк

Івано-Франківська область
м.Яремче, 78500
вул.В.Стуса, 6
e-mail: cnnp@meta.ua

Природний заповідник «Горгани»

Івано-Франківська область
м.Надвірна, 78400
вул.Комарова, 7
e-mail: gorgany@meta.ua

Ужанський національний природний парк

Закарпатська область
с.м.т.Великий Березний, 89000
вул.Незалежності, 7
e-mail: uzhanskij@gmail.com